

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2013. október 24.

TÁRSADALOMISMERET

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

AZ ÍRÁSBELI VIZSGA ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS SZEMPONTJAI

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A vizsgázó teljesítményének értékelésére nem lehet hatással, ha az értékelők személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől.

A javítási-értékelési útmutató címszavakban közli az esszé és esetelemzés megoldásának lehetséges tartalmi összetevőit. Az ettől eltérő jó megoldást el kell fogadni.

A dolgozatot piros színű tollal kell javítani és a tanári gyakorlatnak megfelelően jelölni a súlyosabb helyesírási, nyelvhelyességi stb. hibákat.

A feladatok alatt található négyzetben az elérhető maximális pontszám van feltüntetve, az értékelő a mellette levő üres négyzetbe írja az általa megállapított pontszámot.

Ha a vizsgázó a II. rész mind a két (A. és B.) feladatsorából oldott meg feladatokat, és nem állapítható meg egyértelműen, hogy melyiknek az értékelését akarta, az érettségi dolgozatot értékelő tanár feladata annak eldöntése, melyik megoldás a tartalmasabb, majd azt értékeli.

Egyes esszéfeladatoknál a tanuló két kérdés megválaszolása közül választhat, de csak az egyik téma kidolgozásáért jár pont. Ha tévedésből mind a két feladatot megoldja a vizsgázó, és nem jelöli áthúzással, melyiket értékeljék, az érettségi dolgozatot javító tanár dönti el, hogy melyik feladat kidolgozásáért jár több pont, és azt veszi figyelembe.

Ha bármely feladat értékelésénél a tématarítás kompetenciát nulla ponttal értékeli a javító, azaz úgy ítéli meg, hogy a vizsgázó egyáltalán nem a megfogalmazott feladatot oldotta meg, a feladat egészének értékelése nulla pont, más kompetenciára vagy szempontra pontszám nem adható.

Egyes feladatoknál a könnyebb differenciáláhatóság érdekében a feladat részpontszámainak összegét osztani kell kettővel.

Az adható fél pontok miatt előfordulhat, hogy a vizsgázó által elért összpontszám nem egész szám. Ebben az esetben kerekítést kell végezni. A kerekítést nem feladatonként, hanem csak egyszer, a feladatonként elért pontok összeadása után kell elvégezni, a végső pontszám megállapításához!

Az értékelő a javítás, értékelés végeztével kitölti a vizsgázó által elért összpontszámot tartalmazó táblázatot.

I. rész

Társadalomismeret és jelenismeret

1. Esszé

Szempontok, kompetenciák	A) A társadalmi szabályok kialakulásának okai	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témataratás	A válasz a társadalmi szabályok kialakulásának okaira fókuszál.	2
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A vizsgázó a feladattal kapcsolatos lényeges elemeket emeli ki. Tisztában van a társadalmi szabályok fogalmával. <i>Meghatározás: A társadalmi szabályok magatartás-előírások, amelyek kijelölik a helyeset és a követendőt. Az előírás be nem tartása esetére a társadalom többsége hátrányos következményt helyez kilátásba, és azt általában meg is valósítja. Társadalmi normák nélkül nincs közösség, a normák egyidősek az emberiséggel.</i> Felismeri, hogy tevékenysége során az embernek nemcsak a természet lehetséges reakcióit kell mérlegelnie, hanem embertársai várható viselkedésével is számolnia kell. A vizsgázó kitér arra, hogy a társadalom sokrétű rendszert képez, amelynek elemei: anyagi dolgok, szellemi ismeretek, erkölcsi, politikai, gazdasági szabályok, vallás, művészet. Ezek egymással összefüggésben állnak. Megfogalmazza, hogy a társadalmi szabályok az egyének viselkedését egymás számára (részben) kiszámíthatóvá és a tevékenység szempontjából összehangoltta, kedvezővé teszi, így segíti a generációk további egymásra épülését, a közösség túlélését.	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a társadalmi szabályok kialakulásáról. Használja az írott és íratlan társadalmi szabályok, a norma, az elfogadott magatartási minta kifejezéseket.	3
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. Például rávilágít arra, hogy a társadalom tagjainak harmonikus együttélésében fontos szerepet töltenek be a szabályok, ugyanakkor a társadalom fejlődése nem képzelhető el bizonyos mértékű szabályszegés nélkül.	3
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és megindokolja azt. Életszerű példákat hoz. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert mintát említ. Pl.: a társadalmi szabályok követése nélkül kihalt volna az emberiség, bizonyos szabályszegés nélkül viszont életképtelenné vált volna.	2
Összesen		15

1. Esszé

Szempontok, kompetenciák	B) A büntetés mértéke és a társadalmi igazságérzet közötti kölcsönhatás különböző korokban	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témataratás	A válasz a társadalom által a különböző korokban igazságosnak tartott büntetésre fókuszál.	2
Lényegkiemelés, A témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A feleletben a vizsgázó lényeges elemeket emel ki. Pl.: az emberi közösségek minden korban védekeznek a létüket vagy a tagjaik életét, testi épségét, egészségét veszélyeztető, az egyén és a közösség tevékenységét akadályozó magatartások ellen. A büntetés minden korban a bűntényt bünteti, a társadalom más tagjait pedig figyelmezteti. Az állam kialakulása előtt a szabályozó funkciót az erkölcsi-etikai normák, az illemszabályok és a közösségben kialakult szokások töltötték be. A büntetés kiszabását kezdetben a teokratikus hatalom megsértésével indokolták, és kirováskor csak a hatalom birtokosainak szempontjait vették figyelembe. A „hetediziglen” (hétszeres) büntetés elvét felváltotta a „szemet szemért, fogat fogért” elve. A büntetés a polgári társadalmak kialakulásáig túlzóan drasztikus volt (vö.: látványos, kínzással egybekötött kivégzés). A felvilágosodás egyik programja a büntetés humanizálása volt. Tétele: a törvényes közhatalomnak joga és kötelessége a vétség súlyosságával arányos büntetés kiszabása. Napjaink büntetéskirovásának szempontja a társadalmi veszélyesség elve. Jelentése: deviáns magatartás, amely olyan fokban veszélyes a társadalmi együttélésre, hogy vele szemben indokolt a jog kényszerítő erejének alkalmazása.	3
Ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a büntetésről, annak változásáról a különböző társadalmakban. Például használja a társadalmi szabályozás, a bűntény, a büntetés, a megtorlás, az elrettentés, a megelőzés, az igazságosság, a halálbüntetés, a halálbüntetés ellenzése és az emberhez méltó büntetés szavakat, kifejezéseket.	3
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. Utal arra, hogy napjainkban például az adócsalás, a házassági hűség megítélése társadalmilag nem egységes. Vannak támogatói és ellenzői.	3
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és megindokolja azt. Életszerű példákat említ a médiából vagy saját környezetéből. Pl.: politikai jellegű tettért Magyarországon nem szabható ki halálbüntetés; a csoportosan elkövetett erőszakos cselekmények köznapi és jogi megítélése jelentősen eltérhet egymástól (vö.: Cosma-gyilkosság).	2
Összesen		15

2. Elemzés

Szempontok, kompetenciák	A „multik” kötelékében	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témátartás	A vizsgázó a multinacionális cégekről ír. Válaszában elemzi a multinacionális cégek szerepét a fogyasztói társadalomban és a globalizált világban.	1
Lényegkiemelés, A témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A feleletben a vizsgázó lényeges elemeket emel ki. Pl.: a mai magyar fogyasztás kielégítésében jelentős szerepet töltenek be a multinacionális vállalatok. Bár a cégek jövedelmük nagy részét külföldre áramoltatják, jelenlétükkel hozzájárulnak a hazai munkahelyteremtéshez és/vagy -megőrzéshez. A multinacionális vállalatok az adózási kötelezettségüknek nagyrészt eleget tesznek. Munkavállalóikat bejelentett módon foglalkoztatják, jó színvonalú fizetést adnak nekik. Számos béren kívüli juttatással (cafeteria, egészség- és/vagy nyugdíjbiztosítás, rekreációs juttatások) kívánják a céghez kötni a munkavállalót. Továbbképzést, külföldi tapasztalatszerzést, tréningeket biztosítanak számukra. A munkaerő alkalmazását és képzését minden esetben a cég igényeinek vetik alá, így „csereszabatos” munkavállalókat formálnak. „A mindenki pótolható” elve a munkavállalókban bizonytalanságot okoz, amire ők kényszerből a munka túlteljesítésével válaszolnak. Így akarnak megfelelni az egyre növekvő elvárásoknak. A cég az ismétlődő tréningekkel, képzésekkel a munkaidőn kívüli életet is irányítani kívánja.	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a modern kori nemzetközi nagyvállalatok világáról. Használja a fogyasztás, a multinacionális, a tőke és a munkaerő szabad áramlása, a munkavállaló, a munkaadó, a nyújtott munkaidő, a szabadidő kifejezéseket.	2
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz, például értékeli a multinacionális vállalatok munkahelyteremtő szerepét Magyarországon, ugyanakkor kritikát fogalmaz meg a nagyvállalatok munkaerő-alkalmazási gyakorlatával szemben. Utal a magyar nagyvállalatok hasonlóan kettős gyakorlatára is.	1
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és megindokolja azt. Életszerű példákat említ. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert példát hoz. Pl.: plázaépítési láz az elmúlt húsz évben; plázaépítési stop 2014-ig; a plázák ellehetetlenítik a családi kisvállalkozások keretében működtetett kiskereskedelmet.	1
Összesen		10

3. Forráselemzés

Szempontok, kompetenciák	Migránsok, menedékesek	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
A feladat megértése, témátartás	A válasz a migrációra, a migránsokra és a migrációval kapcsolatos tennivalókra fókuszál.	1
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A feleletben a vizsgázó lényeges elemeket emel ki. Pl.: a migráció az emberi történelem során mindenkor jelen lévő népmozgás, amelynek során egyes csoportok eredeti hazájukból ki- és egy másik területre bevándorolva, átmenetileg vagy véglegesen települési területet változtatnak. A migráció nemcsak a fogadó ország számára jelent gondot, hanem a küldő számára is, hiszen a kivándorlással a legaktívabb társadalmi réteg egy része távozik az országból. A migráció negatív hatása mérsékelhető, ha az országok között csökken a gazdasági különbség, ha a befogadó közösség a maga kultúrájába integrálja a migráns csoportot, ha a migráns közösség elfogadja a befogadó közösség kultúráját és életvitelét, ha az államok elősegítik a családegyesítést, még ha a különélés illegális módon jött is létre, ha az államok tanulással, tapasztalatszerzéssel lehetővé teszik a felnövekvő nemzedék számára más csoportok életének megismerését. Az öregedő társadalmakban (pl.: Európa) a legális migráció a gazdasági életben fontos szerepet fog játszani.	2
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A feleletből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi ismerettel rendelkezik a migrációról, annak hatásairól. A forrás felhasználásával használja a migrációval kapcsolatos szavakat, kifejezéseket, pl.: belső migráció, kényszermigráció, önkéntes migráció, legális és illegális migráció.	2
Önálló véleményalkotás, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és megindokolja azt. Életszerű példákat említ. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert példát hoz. Pl.: Magyarország egyszerre kibocsátó és befogadó ország; a népesség számának szinten tartásához hozzájárult a hazánkba irányuló migráció.	1
Összesen		7

4. Ábraelemzés **5 pont**

- a) 250 km 1 pont
- b) Közép-Dunántúl 1 pont
- c) *Például:*
- Közlekedés₁. A kerékpáros közlekedés biztonságos elkülönítése a közúti forgalomtól.
 - Közlekedés₂. A kerékpáros közlekedés csökkenti a rövid távolságú tömegközlekedés terheit.
 - Környezetvédelem. A kerékpár nem bocsát ki káros anyagot.
 - Egészségmegőrzés. A kerékpárral végzett napi vagy alkalmi mozgás segít a betegségek (szív- és érrendszeri, gerinc és reumatikus, légzőszervi megbetegedések) megelőzésében.
 - Idegenforgalom (turizmus). A kerékpárút használata ember- és tájközelitúrázást tesz lehetővé, ezzel növeli az átélt élményeket. 3 pont
- Minden más logikailag és szakmailag helyes megoldás is elfogadható; példánként csak 1 pont, de összesen 3 pont.*

5. Fogalomfelismerés **4 pont**

1. A
2. C
3. C
4. D

Minden helyes válasz 1 pont.

6. Fogalommeghatározás **3 pont**

- a) mentelmi jog
- b) totális állam
- c) lifelong learning (élethosszig tartó tanulás)

Minden helyes válasz 1 pont.

7. Csoportosítás **4 pont**

Választással	Választás nélkül
A, D	B, C

Minden jó helyre írt betű 1 pont.

8. Érvelés**4 pont****Nyitva tartás melletti érvek, például:**

- Számos olyan kereskedelmi egység van, ahol tradicionálisan elfogadott a vasárnapi nyitva tartás (pl. benzinkutak, virágüzletek, éttermek, vendéglátóhelyek). Miért az áruházak legyenek kivételek?
- Adatok bizonyítják, hogy vasárnap a heti forgalomnak körülbelül 15%-a realizálódik. Ha ez a bevétel kiesik, akkor a kereskedelemben kevesebb munkavállalót tudnak foglalkoztatni.
- Vasárnap nyugodtabban, kényelmesebben lehet vásárolni, és emellett a család is együtt van.
- A nyugodt körülmények között lebonyolított vasárnapi vásárlás elősegíti, hogy az emberek tudatos vásárlókká váljanak.
- A vasárnapi nyitva tartás lehetővé teszi, hogy a vásárlók megkeressék a nekik tetsző olcsóbb árut, így takarékoskodhatnak.
- Ha valaki szabad vasárnapot akar, akkor ne dolgozzon a kereskedelemben.

Nyitva tartás elleni érvek, például:

- A vasárnap pihenőnap. Ez megilleti a kereskedelemben dolgozókat is.
- Felmérések igazolják, hogy vasárnapra a heti bevételnek csupán a hat százaléka esik. Ezért nem érdemes nyitva tartani az üzleteket.
- A vasárnapi vásárlás elvonja az időt attól, hogy a családok együtt lehessenek.
- A vasárnapi vásárlás a XXI. században szakrális aktussá válik, ami még inkább fogyasztóvá teszi napjaink fogyasztói társadalmának tagjait.
- Az emberek vasárnap nem kizárólag a létfontosságú cikket vásárolják meg. A vásárlás számukra inkább szórakozás.
- Európa számos országában nincs vasárnapi nyitva tartás, mégsem sínylette meg a kereskedelem.
- A szükségtelen áruk birtoklásának visszaszorítására működik a „Ma ne vásárolj semmit!” mozgalom. Ennek kibővítése lehet a vasárnapi zárva tartás is.

Minden más, logikailag és szakmailag helyes megoldás is elfogadható.

Legalább két jó érv mellette: 1-1 pont, összesen 2 pont.

Legalább két jó érv ellene: 1-1 pont, összesen 2 pont.

9. Kiegészítés**3 pont**

1. Magyarország **államformája** köztársaság.
2. Minden munkavállalónak joga van a napi és heti **pihenőidőhöz (vagy pihenéshez)**, valamint az éves fizetett szabadsághoz.
3. Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire **kötelezőek (vagy vonatkoznak)**.

Minden helyes válasz 1 pont.

II. rész**A. Gazdasági ismeretek****1. Fogalomfelismerés****4 pont**

1. B
2. C
3. D
4. B

*Minden helyes válasz 1 pont.***2. Adatelemzés****2 pont**

a) Az adott negyedévben a GDP a magánfogyasztás mértékéhez képest a harmadára változott (csökkent).

b) 2008 II. n.év.

*Minden helyes válasz 1 pont.***3. Kiegészítés****4 pont**

a) infláció / elértéktelenedés *csak a két helyes fogalom együtt: 1 pont*

b) személy / szervezet / adó *csak a három helyes fogalom együtt: 1 pont*

c) átutalási / kedvezményezett (vagy jogosult) *csak a két helyes fogalom együtt: 1 pont*

d) deviza *1 pont*

*Minden más, logikailag és szakmailag helyes megoldás is elfogadható.***4. Elemzés**

Szemponatok, kompetenciák	Bevásárlóturizmus	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az elemzés nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát. A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített.	1
Tématartás, lényegkiemelés, probléma-központúság	Az elemzés az idézet alapján a bevásárlóturizmusról szól. Feltárja, milyen hatást gyakorol a jelenség a gazdasági életre, a helyi árakra és a készletek alakulására, a fogyasztói szokásokra.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő összefüggések, gondolatok, megállapítások a szakmai nyelv felhasználásával	A vizsgázó az elemzésben használja azokat a fogalmakat, amelyek a bevásárlóturizmussal kapcsolatosak. Pl.: a bevétel növelése, a piaci (fogyasztói) igények feltárása és kielégítése, árfolyam-ingadozás, valuta. A jelenséget több oldalról vizsgálja meg, pl.: a fogadó ország gazdasága, a fogadó ország lakosságának igénye, a turisták igénye. Összegezi a pozitív és a negatív hatásokat.	6
Önálló vélemény megfogalmazása	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és megindokolja azt. Életszerű példákat említ. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert példát hoz, pl.: egészségturizmus, üzemanyag-turizmus.	1
	Összesen	10
	A végső pontszám (összesen/2)	
		5

5. Esszé

Szemponatok, kompetenciák	A devizahitelek eladósodásának okai és következményei	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az elemzés nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát. A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített.	1
Tématartás, lényegkiemelés, probléma-központúság	A vizsgázó az idézet alapján a devizaadósok helyzetéről és az adósság kialakulásáról, annak hátteréről ír.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő összefüggések, gondolatok, megállapítások a szakmai nyelv felhasználásával	A vizsgázó bemutatja, hogy az eladósodásnak több tényezője van. A vesztes eladósodás okai nemcsak a gazdasági válságban keresendők. Az értékelésben a hitel-feltevők, valamint a bankok felelősségéről is ír. Szakkifejezéseket használ, pl.: gazdasági válság, kamat, kamatláb, deviza, árfolyam, árfolyamkockázat, infláció.	6
Önálló vélemény megfogalmazása	Önálló véleményt fogalmaz meg.	1
	Összesen	10
	A végső pontszám (összesen/2)	5

B. Pszichológia**1. Esszé**

Szemponatok, kompetenciák	A) Klasszikus kondicionálás	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témátartás, lényegkiemelés	A vizsgázó valóban arról ír, hogy mit jelent a klasszikus kondicionálás fogalma, ismerteti az ezzel kapcsolatos kísérletet, kutatást, példát hoz a jelenségre, és nem ágazik el lényegtelen témák irányába.	2
A témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése	Válaszában ismerteti, hogy a tanulás úgy határozható meg, mint a viselkedés viszonylag állandó megváltozása a gyakorlás eredményeképpen. Négyféle tanulás különböztethető meg: habituáció, klasszikus kondicionálás, operáns kondicionálás és komplex tanulás. A klasszikus kondicionálásban az élőlény azt tanulja meg, hogy egy bizonyos eseményt egy másik követ. Pl.: a csecsemő megtanulja, hogy az anyamell látványát a tej íze követi. Ismerteti Pavlov kísérletét a kutyával. Kondicionálás előtt: fény → nincs válasz, étel → nyáladás. Kondicionálás után: fény → nyáladás. Az étel a feltétlen inger, a nyáladás a feltétlen válasz. Ha a kutya összekapcsolja a fényt (feltételes inger) az élelemmel, és a fényre nyáladni kezd, a nyáladás feltételes válasszá válik. A klasszikus kondicionálás igen elterjedt az állatvilágban, de számos emberi válasz is kondicionálható klasszikus kondicionálással, amelyek közül sok az akaratlan válasz.	4
Az ismeretek mélysége, az adott területnek megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	Használja a klasszikus kondicionálás, tanulás, feltétlen inger és válasz, feltételes inger és válasz, generalizáció, diszkrimináció, ismétlés, társítás stb. szakkifejezéseket.	4
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása, probléma-központúsága	Kifejtésében rávilágít, mennyire fontos a klasszikus kondicionálás szerepe a tanulásban, legfőképpen csecsemőkorban és gyermekkorban. Életből vett példával illusztrálja a klasszikus kondicionálás jelenségét.	4
A téma aktualizálása (életszerű, példákat is említ), önálló vélemény megalkotása	Önálló véleményt fogalmaz meg, és/vagy példával illusztrálja az esszében megfogalmazott elméleti ismereteit.	4
Összesen		20
A végső pontszám (összesen/2)		10

1. Esszé

Szemponatok, kompetenciák	B) A pszichoszociális fejlődés szakaszai	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témataratás, lényegkiemelés	A vizsgázó valóban a pszichoszociális fejlődés szakaszairól ír, nem ágazik el lényegtelen témák irányába.	2
A témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése	<p>Ismerteti, hogy a pszichoszociális fejlődés minden egyes szakaszában olyan „fő feladat” testesül meg, amelyet az egyénnek teljesítenie kell ahhoz, hogy a fejlődés következő stádiumába léphessen (vö.: Erik Erikson).</p> <p>A pszichoszociális fejlődés szakaszai:</p> <ol style="list-style-type: none"> <i>Bizalom vagy bizalmatlanság</i> (1. év): A csecsemők megtanulnak megbízni abban, hogy mások gondoskodnak alapvető szükségleteikről. Ennek hiánya miatt bizalmatlanok lesznek. <i>Autonómia vagy szégyen és kétely</i> (2. év): A gyerekek megtanulják gyakorolni akaraterejüket és önkontrolljukat, vagy bizonytalanokká válnak, és kételkedni fognak abban, hogy maguk is képesek a feladatokat végrehajtani. <i>Kezdeményezés vagy büntudat</i> (3–6. év): A gyerekek megtanulnak kezdeményezni, teljesítményüknek örülni, és hasznossá válni. Ha nem engedik, hogy saját kezdeményezéseiket kövessék, függetlenségi kísérleteik miatt büntudatot éreznek. <i>Teljesítmény vagy kisebbség</i> (7. évtől pubertásig): A gyerekek megtanulják kompetensen és hatékonyan gyakorolni a felnőttek és kortársaik által értékesnek tartott készségeket, vagy kisebbségnek érzik magukat. <i>Identitás vagy szerepkonfúzió</i> (serdülőkor): A fiatalok serdülőkorban a társas csoport részeként egyfajta személyes identitást alakítanak ki, vagy összezavarodnak a tekintetben, hogy kik ők, és mit akarnak az életben. <i>Intimitás vagy izoláció</i> (fiatal felnőttkor): A fiatal felnőttek intim élettársat találnak, vagy a magányt és az elszigeteltséget kockáztatják. <i>Alkotóképesség vagy stagnálás</i> (felnőttkor): A felnőtteknek termékenynek kell lenniük a munkában, fel kell nevelniük a következő generációt, vagy a tespedést kockáztatják. <i>Integritás vagy kétségbeesés</i> (időskor): Az emberek megpróbálják korábbi tapasztalataikat értelmezni, és meggyőzni magukat, hogy az életük értelmes volt. 	5
Az ismeretek mélysége, az adott területnek megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A vizsgázó használja a pszichoszociális bizalom, bizalmatlanság, autonómia, szégyen, kétely, büntudat, kezdeményezés, teljesítmény, kisebbség, identitás, szerepkonfúzió, intimitás, izoláció, alkotóképesség, stagnálás, integritás, kétségbeesés, krízis, identitáskrízis, azonosulás, konfliktus, feloldás stb. szakkifejezéseket.	4

A megközelítés sokszínűsége, komplexitása, probléma-központúsága	Kifejtésében utal arra, hogy ezeket a feladatokat E. Erikson „kríziseknek” nevezte, mivel az átélő személyben konfliktusok forrásait jelentik. A személy identitásérzését ezeknek a kríziseknek a megoldása formálja.	3
A téma aktualizálása (életszerű, példákat is említ), önálló vélemény megalkotása	Önálló véleményt fogalmaz meg, és/vagy példával illusztrálja a szakaszok jellemzőit.	4
Összesen		20
A végső pontszám (összesen/2)		10

2. Elemzés

Szemponatok, kompetenciák	A fogoly dilemmája	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
Tématartás, lényegkiemelés, probléma-központúság	Valóban a fogolydilemma jelenségéről ír, és nem ágazik el lényegtelen témák irányába.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő érvek, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése	Ismerteti a fogolydilemma jelenségét. Leírja, hogy ilyen helyzetekben az együttműködés döntési problémaként jelenik meg. A dilemma lényege, hogy bár minden résztvevőnek a nyeresége saját elhatározásától függ, az elhatározást befolyásolja, hogy a többi szereplő kölcsönösen mit gondol a másik várható elhatározásáról. A saját elhatározást tehát befolyásolják a társak elhatározásai, akiket szintén önző indítékok vezetnek. Közelebbről nézve a dilemma abban áll, hogy érdemes-e lemondani a biztonságosan elérhető, de kicsiny közös nyereség érdekében a kockázatos, de nagyobb saját nyereségről. A másik fél együttműködési szándékának kijátszása a kijátszónak nagy nyereséget, ugyanakkor a kijátszottnak nagy veszteséget okoz, ami a továbbiakban nagyon megnehezíti a felek bármiféle további együttműködését.	4
A szakmai nyelv használata	A vizsgázó használja a dilemma, együttműködés, versengés, nyereség, veszteség, játékelmélet, bizalom stb. kifejezéseket.	2
Önálló vélemény megalkotása	Önálló véleményt fogalmaz meg, esetleg az életből vett példával illusztrálja a vázolt jelenségek körét.	1
Összesen		10
A végső pontszám (összesen/2)		5

3. Fogalommeghatározás**5 pont****Séma**

A memóriában tárolt olyan megismerés, amely az eseményeknek, a tárgyaknak és a való világ viszonyainak absztrakt értelmezése. A séma a megismerésemélet egyik kulcsfogalma. A sémás feldolgozás általában gyorsan és automatikusan jelenik meg, rendszerint még annak sem vagyunk tudatában, hogy valamilyen információfeldolgozás végbemegy.

Sztereotípi

Felszínesen túláltalánosító vélemény, szaknyelven absztrakt kognitív reprezentáció. Arra a téves felismerésre vezet, hogy a csoport minden tagja a csoportról korábban kialakított sajátos jellemzővel rendelkezik.

Elsőbbségi hatás

A társas kapcsolatokban megfigyelhető tendencia. A kezdeti információk nagyobb súllyal esnek latba, mint a későbbiek.

Pygmalion-effektus

Önbeteljesítő jóslat. Az elvárások valóságalkító hatását jelöli. Az önbeteljesítő jóslat kezdetben egy hamis állítás, amely változást idéz elő a viselkedésben, és ez a változás az eredeti hamis állítást végül valóra váltja.

Kognitív disszonancia

Olyan helyzet, amelyben az új információ ellentmond a korábbi elképzeléseknek vagy tapasztalatoknak, így disszonanciát okoz. A disszonancia szorongást kelt, amelyet csökkenteni igyekszünk.

Minden más, logikailag és szakmailag helyes megoldás is elfogadható, de minden helyes válasz csak 1 pont.